

Bruksela, 30 listopada 2018 r.
(OR. en)

14302/1/18
REV 1

SAN 403
PHARM 59

NOTA

Od: Sekretariat Generalny Rady

Do: Komitet Stałych Przedstawicieli / Rada

Dotyczy: **Rada ds. Zatrudnienia, Polityki Społecznej, Zdrowia i Ochrony Konsumentów, sesja w dniu 7 grudnia 2018 r.**

Przewycięzanie – na szczeblu UE i na szczeblu krajowym – oporu przed szczepieniami: wyzwania i możliwości w świecie cyfrowym

– *Wymiana poglądów*

W załączeniu delegacje otrzymują notę prezydencji z myślą o publicznej wymianie poglądów w debacie pt. „Przewycięzanie – na szczeblu UE i na szczeblu krajowym – oporu przed szczepieniami: wyzwania i możliwości w świecie cyfrowym”, która odbędzie się podczas sesji Rady (EPSCO) zaplanowanej na 7 grudnia 2018 r. Aby nadać strukturę wymianie poglądów, prezydencja przygotowała trzy pytania, które przedstawiono na końcu tekstu.

Przewycięzanie – na UE i na szczeblu krajowym – oporu przed szczepieniami: wyzwania i możliwości w świecie cyfrowym**KONTEKST I WYZWANIA**

Szczepienia są jednym z największych osiągnięć XX. wieku, które pozwoliło na globalne zwalczenie ospy prawdziwej, a także wyeliminowanie polio i doprowadziło do znacznego zmniejszenia obciążeń chorobami, które kiedyś były szeroko rozpowszechnione, takimi jak błonica i tężec. Pomimo istnienia szerokiego konsensusu naukowego co do tego, że szczepienia są jedną z najważniejszych i najskuteczniejszych opcji profilaktycznych dostępnych współczesnej medycynie, choroby zwalczane drogą szczepień są rosnącym zagrożeniem dla zdrowia publicznego w większości obszarów Europy. Różne są przyczyny tej rozbieżności między wiedzą teoretyczną i jej praktycznym wdrożeniem, a jedną z nich jest nasilające się zjawisko oporu przed szczepieniami. Dzisiejsze technologie informacyjno-komunikacyjne, które pozwalają na szybkie i łatwe rozpowszechnianie wszelkiego rodzaju wiadomości, w tym wprowadzających w błąd informacji dotyczących szczepionek i szczepień, mogą przyczyniać się do zaniepokojenia w odniesieniu do szczepień. Jednocześnie zaś szybki rozwój w tej dziedzinie mógłby przyczynić się do poprawy promocji zdrowia i profilaktyki chorób.

Opór przed szczepieniami i słabnące zaufanie

Błędne wyobrażenia dotyczące szczepień spowodowały przeniesienie uwagi społeczeństwa z korzyści płynących ze szczepień na brak zaufania do nauki i obawy przed ewentualnymi działaniami niepożądanymi. Za tym rosnącym zjawiskiem oporu stoi wiele czynników, które być może nie wszystkie są jeszcze rozpoznane. Ponieważ występowanie chorób zwalczanych drogą szczepień zmniejszyło się dzięki rutynowym szczepieniom w przeszłości, obywatele nie postrzegają już tych chorób, jako zagrażającego życiu ryzyka, którym są w istocie. Nie są więc w wystarczającym stopniu świadomi kluczowej roli szczepień w ochronie życia ani ryzyk związanych z nieszczepieniem. Inne czynniki odgrywające rolę obejmują brak wiarygodnych informacji oraz – w niektórych przypadkach – brak zaufania do podmiotów dostarczających dostępne informacje, niższy poziom akceptacji, jeżeli chodzi o potencjalne zagrożenia związane z podawaniem szczepionek osobom zdrowym (w szczególności dzieciom), brak zrozumienia korzyści dla społeczności płynących z zaszczepienia pojedynczych osób oraz kontrowersje medialne dotyczące bezpieczeństwa szczepionek napędzane informacjami wprowadzającymi w błąd. Technologie komunikacyjne pozwalające na szybkie i łatwe rozpowszechnianie wiadomości oraz stały dostęp do potencjalnie niewiarygodnych informacji za pośrednictwem internetu umożliwiły powstanie wielu nowych platform, które przyspieszają rozprzestrzenianie się niepokoju i wprowadzających w błąd informacji dotyczących szczepionek i szczepień. W kilku państwach członkowskich UE na popularności zyskują grupy antyszczepionkowe wspierane przez media społecznościowe oraz media głównego nurtu i zaczynają wpływać na opinię publiczną i na politykę.

W opublikowanym niedawno sprawozdaniu na temat stanu zaufania do szczepień w UE¹ zwraca się uwagę, że chociaż większość obywateli UE nadal wierzy w znaczenie i skuteczność oraz bezpieczeństwo szczepionek, zaufanie do szczepień w europejskim regionie WHO jest niższe niż w innych regionach, a szereg państw mierzyło się z poważnym kryzysem zaufania w ciągu ostatnich 20 lat, co może częściowo być wyjaśnieniem występowania destrukcyjnych ognisk epidemicznych odry w niektórych państwach członkowskich UE.

¹ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2018_vaccine_confidence_en.pdf

Skutki niewystarczającego stanu zaszczepienia

Ogólnie stan zaszczepienia wyraźnie różni się między państwami członkowskimi UE, z których wiele nie osiąga docelowej wyszczepialności na poziomie 95 %, który to poziom jest konieczny do zapewnienia odporności populacyjnej w przypadku odry. Jako wyraźny przykład można podać fakt, że w 2017 r. tylko sześć państw UE/EOG osiągnęło stan zaszczepienia na poziomie przynajmniej 95% dla obu dawek szczepionki zawierającej odrę².

W rezultacie kilka państw członkowskich UE i państw sąsiadujących zmagają się obecnie z bezprecedensowym występowaniem ognisk epidemicznych chorób zwalczanych drogą szczepień. W UE w samym tylko 2017 r. ponad 14 000 osób w UE zaraziło się odrą – jest to liczba ponad trzy razy większa niż odnotowana w 2016 r. W ciągu ostatnich dwóch lat z powodu odry zmarło ponad 57 osób, a dwie osoby zmarły z powodu błonicy. Europie nie udaje się zwalczać odry zgodnie z ustalonymi przez WHO celami.

Innym skutkiem niewystarczającego stanu zaszczepienia jest utrzymujące się ryzyko ponownego wprowadzenia poliovirusa do UE, co naraża na szwank status Unii jako obszaru wolnego od polio.

W UE co roku wykrywa się około 33 000 przypadków raka szyjki macicy i odnotowuje około 15 000 zgonów z powodu tej formy raka³. Większość przypadków raka szyjki macicy wywołanych jest zakażeniem wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV)⁴. Liczbę zakażeń HPV można by zdecydowanie zmniejszyć dzięki szczepieniom przeciwko temu wirusowi^{5,6}.

² <https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/vaccination-coverage-second-doses-measles-containing-vaccine-country-eueea-2017>

³ <https://ecdc.europa.eu/en/human-papillomavirus/factsheet>

⁴ <https://www.scirp.org/journal/PaperInformation.aspx?paperID=84214>

⁵ <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/vaccines-and-immunization/news/news/2018/10/hpv-vaccination-protecting-girls-now-from-cervical-cancer-in-their-future>

⁶ <https://www.uptodate.com/contents/human-papillomavirus-vaccination>

ZAJĘCIE SIĘ KWESTIAMI GŁÓWNYCH BARIER W OSIĄGANIU EFEKTYWNEGO STANU ZASZCZEPIENIA ORAZ CZYNNIKÓW SPRZYJAJĄCYCH OSIĄGNIĘCIU TEGO CELU

Pierwszym – kluczowym – krokiem w stronę rozwiązania kwestii niskich wskaźników w zakresie stanu zaszczepienia jest zrozumienie mechanizmów, które prowadzą do niskiego poziomu szczepienia w Europie.

Według opublikowanego niedawno sprawozdania dotyczącego organizacji i realizacji usług szczepienia w UE⁷ państwa członkowskie zgłaszają, że opór przed szczepieniami jest jedną z głównych przeszkód w osiągnięciu efektywnego stanu zaszczepienia w przypadku odrzy oraz w skutecznej realizacji programów szczepień ochronnych dzieci. Inne zgłoszone przeszkody w osiągnięciu efektywnego stanu zaszczepienia przeciwko odrze to nieumiejętność dotarcia do słabszych grup społecznych, brak świadomości wśród ogółu społeczeństwa, niewystarczające przeszkolenie lub opór przed szczepieniami wśród pracowników służby zdrowia, sposób organizacji, świadczenia i finansowania usług szczepienia, krótkoterminowe braki szczepionek oraz brak elektronicznych krajowych i międzynarodowych rejestrów szczepień. Wśród środków zapobiegawczych wymienionych w sprawozdaniu znajdują się: włączenie szczepienia przeciwko odrze do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, kampanie budowania świadomości oraz stosowanie systemu monitorowania szczepień.

W odniesieniu do szczepienia osób dorosłych przeciwko grypie główne zgłaszane przez państwa członkowskie przeszkody w osiągnięciu efektywnego stanu zaszczepienia obejmują brak świadomości wśród ogółu populacji i brak wiedzy o potencjalnie poważnych powikłaniach infekcji, a także powiązana kwestia oporu przed szczepieniami / ruchów antyszczepionkowych oraz konieczność ponoszenia opłat własnych. Zgłaszanym przez państwa członkowskie czynnikiem sprzyjającym osiągnięciu efektywnego stanu zaszczepienia są kampanie medialne służące budowaniu świadomości ogółu populacji oraz pracowników służby zdrowia⁷.

⁷ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2018_vaccine_services_en.pdf

W opublikowanym niedawno sprawozdaniu grupy ekspertów w dziedzinie efektywnych sposobów inwestowania w zdrowie⁸ wśród głównych czynników wpływających na poddawanie się szczepieniom wymienia się – od strony pozytywnej – dostęp do wiarygodnych informacji na temat szczepień, ekspozycję na pozytywne przekazy medialne, budowanie zaufania do instytucji i świadczeniodawców oraz budowanie zaufania do szczepień, od strony negatywnej zaś – ekspozycję na plotki i mity podkopujące zaufanie do szczepionek oraz nieumiejętność niektórych świadczeniodawców służby zdrowia w zakresie zwalczania tych mitów i udzielania porad opartych na dowodach.

Jednym z czynników zmieniających obecnie opiekę zdrowotną i wpływających na nią ogólnie, a co za tym idzie na sektor szczepień, jest trwająca cyfryzacja sektora opieki zdrowotnej. Dla obszaru szczepień jednym z głównych osiągnięć cyfryzacji jest rozwój elektronicznych systemów informacyjnych w zakresie immunizacji (IIS), które przed końcem 2016 r. zostały wprowadzone przez osiem państw członkowskich na poziomie krajowym, a na poziomie niższym niż krajowy przez wiele pozostałych państw członkowskich⁹. Systemy te mają wysoki potencjał poprawy publicznej podaży szczepionek poprzez optymalizację jakości danych dotyczących wskaźników stanu zaszczepienia i pomaganie w identyfikowaniu luk w zakresie szczepień oraz niedostatecznie zaszczepionych grup populacji. Mogłyby one również poprawić wskaźniki stanu zaszczepienia, oferując dodatkowe funkcje, takie jak systemy przypominania. Jednak ich stosowanie zwraca również uwagę na nowe obszary występowania konfliktu interesów i zmusza do dalszych rozważań w takich dziedzinach jak ochrona danych i prawa jednostki, etyka i porównywalność systemów.

⁸ https://ec.europa.eu/health/expert_panel/sites/expertpanel/files/020_vaccinationpgms_en.pdf

⁹ <https://ecdc.europa.eu/sites/portal/files/documents/immunisation-systems.pdf>

ZAGADNIENIA I TEMATY DO DYSKUSJI

W związku z powyższym Rada proszona jest o zastanowienie się nad następującymi pytaniami:

1. Niedawne badanie¹⁰ pokazuje, że opór przed szczepieniami w niektórych państwach europejskich zmniejszył się, ale wzrósł w innych. Pojawiające się ogniska epidemiczne odry w Europie dowodzą, że opór przed szczepieniami, który może prowadzić do niskiego wskaźnika stanu zaszczepienia, jest ważnym transgranicznym zagrożeniem zdrowia w Europie. Jakie są przyczyny występującego między państwami członkowskimi zróżnicowania zjawiska oporu przed szczepieniami i jak należy do tego zróżnicowania podchodzić? Jakie wysiłki są konieczne, aby systematycznie zwalczać opór przed szczepieniami i niskie wskaźniki stanu zaszczepienia w Unii Europejskiej, aby wyeliminować to transgraniczne zagrożenie zdrowia? Czy jest jakaś dobra praktyka, która w Waszym państwie członkowskim pomogła zwiększyć stan zaszczepienia? Czy mogą Państwo podać przykład skutecznego środka, który mógłby zostać wdrożony w innych państwach członkowskich?
2. Szybkie rozprzestrzenianie się wiadomości i łatwy dostęp do informacji za pomocą internetu tworzy platformę działań dla aktywistów antyszczepionkowych i coraz bardziej utrudnia ogółowi społeczeństwa dotarcie do godnych zaufania źródeł informacji na temat szczepień. Jak najlepiej państwa członkowskie mogłyby połączyć siły w zwalczaniu informacji wprowadzających w błąd i fałszywych informacji dotyczących szczepionek i szczepień występujących w mediach, głównie zaś w internecie?
3. Trwająca cyfryzacja napędza zmiany we wszystkich obszarach systemów opieki zdrowotnej. Jakie korzyści i wyzwania przyniesie cyfryzacja w obszarze szczepień i w jaki sposób mogłaby ona pomóc w poprawie wskaźników stanu zaszczepienia?

¹⁰ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2018_vaccine_confidence_en.pdf